

ХУЛОСАИ

шурои диссертатсионии 6D.КОА-090 назди Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ,
бизнес ва сиёсати Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илм

Парвандаи аттестатсионии №____
қарори шурои диссертатсионӣ
аз 24 апрели соли 2026, №13

Дар бораи сазовор донишани Алиназарова Кифоят Фуломназаровна,
шахрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои
ҳуқуқшиносӣ.

Таҳқиқоти диссертатсионии Алиназарова Кифоят Фуломназаровна дар
мавзӯи «Ташаккул ва рушди ниҳодҳои амалисозандаи адолати судӣ дар
Тоҷикистон: таҳқиқоти таърихӣ-ҳуқуқӣ дар мисоли Бадахшон» барои
дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 5.5.1.
Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълим дар бораи ҳуқуқ ва
давлат 10 феввали соли 2026, №9 аз ҷониби шурои диссертатсионии 6D.КОА-
090 назди Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон (735700,
шаҳри Хучанд, фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31-уми январи соли 2025, № 45/шд) ба ҳимоя қабул
карда шудааст.

Довталаби дараҷаи илмӣ Алиназарова Кифоят Фуломназаровна 19
октябри соли 1984 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таваллуд шудааст. Мавсуф соли
2003 ба шӯбаи рӯзонаи факултети таърих ва ҳуқуқи Донишгоҳи давлатии
Хоруғ дохил шуда, муассисаи мазкурро соли 2008 аз рӯи ихтисоси
ҳуқуқшинос-маъмур дар соҳаи маориф хатм намудааст. Соли 2012 унвонҷӯи
Донишгоҳи давлатии Хоруғ ва аз соли 2023 ба тариқи интиқол унвонҷӯи
Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи Академияи миллии илмҳои
Тоҷикистон мебошад.

Номбурда аз соли 2008 дар соҳаи илму маориф кор кардааст. Солҳои 2008-2016 ассистенти кафедраи таърихи халқи тоҷики Донишгоҳи давлатии Хоруғ, солҳои 2016-2022 муаллими калони кафедраи таърихи халқи тоҷики Донишгоҳи давлатии Хоруғ, солҳои 2022-2023 иҷроқунанда ва баъдан мудири кафедраи таърихи халқи тоҷик, солҳои 2024-2025 ходими хурдии илмии шуъбаи таърихи давлат ва ҳуқуқи Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон фаъолият намудааст. Аз моҳи декабри соли 2025 ба ҳайси ходими илмии Институти давлат ва ҳуқуқи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон фаъолият мекунад.

Мавзӯи диссертатсияи номзадӣ «Ташаккул ва рушди ниҳодҳои амалисозандаи адолати судӣ дар Тоҷикистон: таҳқиқоти таърихӣ-ҳуқуқӣ дар мисоли Бадахшон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.1.Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълим дар бораи ҳуқуқ ва давлат бо қарори шурои олимони Донишгоҳи давлатии Хоруғ ба номи М.Назаршоев аз 03.02.2012, (суратҷаласаи №9) тасдиқ шудааст.

Диссертатсияи мазкур дар шуъбаи таърихи давлат ва ҳуқуқи Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон иҷро шудааст.

Диссертатсия дар ҷаласаи шуъбаи таърихи давлат ва ҳуқуқи Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон аз 28 ноябри соли 2025, №11 муҳокима ва ба ҳимоя тавсия шудааст.

Рохбари илмӣ: Буризода Эмомалӣ Бозор, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор, мудири шуъбаи таърихи давлат ва ҳуқуқи Институти давлат ва ҳуқуқи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон мебошад.

Муқарризони расмӣ:

- **Мирализода Исфандиёр Қарахон** - доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент, мудири кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавии факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон;

- **Обидов Дилшод Солиҷонович** - номзоди илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти кафедраи назария ва таърихи давлат ва ҳуқуқи факултети

хуқуқшиносии Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон мебошанд.

Муассисаи пешбар: Муассисаи таълимии таҳсилоти олии “Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон” (ш.Душанбе).

Дар хулосаи мусбати додашудаи муассиса, ки аз ҷониби ташхисгар, Бобозода Ч.Қ., доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор, мудирӣ кафедраи ҳуқуқи иқтисодӣ ва молиявии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон омода ва аз ҷониби раиси семинари васеи илмӣ-назариявӣ Табаров.Н.А., номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти кафедраи ҳуқуқи иқтисодӣ ва молиявии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон, котиби ҷаласа, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти кафедраи ҳуқуқи иқтисодӣ ва молиявии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон Оралбаев Х.Х. имзо ва аз ҷониби ректори Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон, номзади илмҳои педагогӣ Сатторзода Б.А., санаи 18 мартӣ соли 2026 тасдиқ шудааст, қайд менамояд, ки диссертатсия ба талаботи бандҳои 76-79 ва 81-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 (бо тағйиру иловаҳо аз 26 июли соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд.

Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Сатҳи нафгонии илмии диссертатсионӣ, нуқтаҳои илмӣ ва пешниҳоду тавсияҳои амалие, ки ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ саҳми шахсии муаллифро тасдиқ менамоянд. Инчунин, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби таҳқиқоти илмӣ саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро исбот менамояд. Натиҷаҳои асосии таҳқиқот дар 25 мақолаи илмӣ нашр карда шудаанд, ки 14 адади онҳо дар маҷаллаҳои тақриршавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр гардида, мазмун ва моҳияти диссертатсияро пурра фаро мегиранд. Дар интишорот натиҷаҳои асосӣ, хулосаҳои таҳқиқот ва тавсияҳои муаллиф инъикоси худро ёфтаанд. Теъдоди маводи ҷопшуда ба банди 35 Тартиби

додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 (бо тағйиру иловаҳо аз 26 июли соли 2023, №295) тасдиқ гардидааст, мутобиқ мебошад.

Интишороти унвонҷуи дараҷаи илмӣ аз рӯи мавзӯи диссертатсия.

I. Мақолаҳои, ки дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшаванда ва тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъбиқ расидаанд:

[1-М]. Алиназарова, К.Ф. Амали меъёрҳои ҳуқуқи одатӣ ва ҳуқуқи исломӣ дар ҳудуди Помири тошуравӣ [Матн] К.Ф.Алиназарова // Маҷаллаи академии ҳуқуқ. –2018. – № 4 . – С. 23-25. ISSN: 2305-0535.

[2-М]. Алиназарова, К.Ф. Таърихнигории таърихи суди Вилояти Мухтори Қуҳистони Бадахшон [Матн] К.Ф.Алиназарова//Паёми Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон.-Маркази таъбиқ нашр, баргардон ва тарҷума. – 2019. – №7.– С. 63-65. ISSN: 2074-1847.

[3-М]. Алиназарова, К.Ф. Фаъолияти судҳои ҷамоатӣ дар ҳудуди Вилояти Мухтори Қуҳистони Бадахшон [Матн] К.Ф.Алиназарова //Паёми Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон Маркази таъбиқ нашр, баргардон ва тарҷума. – 2019. – №6.– С.117-119. ISSN: 2074-1847.

[4-М]. Алиназарова, К.Ф. Фаъолияти судҳои Вилояти Мухтори Қуҳистони Бадахшон дар даврони истиқлолият (солҳои 1991-2018)[Матн] К.Ф. Алиназарова // Паёми Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон - Маркази таъбиқ нашр, баргардон ва тарҷума. – 2020. – №4. – С.76-79. ISSN: 2074-1847.

[5-М]. Алиназарова, К.Ф. Масоили таъсиси судҳои Шуравӣ дар Вилояти Мухтори Қуҳистони Бадахшон [Матн] К.Ф.Алиназарова // Маҷаллаи академии ҳуқуқ. – 2021. – №1. – С.194-196. ISSN: 2305-0535

[6-М]. Алиназарова, К.Ф., Буризода Э.Б. Ниҳодҳои амалисозандаи адолати судӣ дар низоми судии давлатҳои аввалини тоҷикон (дар мисоли давлати Ҳахоманишӣ) [Матн] К.Ф.Алиназарова // Правовая жизнь. – 2022. – №3 (39). – С. 19-26. ISSN: 2307-5198

[7-М]. Алиназарова, К.Ф. Мафхуми ниҳодҳои амалисозандаи адолати судӣ [Матн] К.Ф. Алиназарова // Маҷаллаи академии ҳуқуқ. – 2023. – №1.(45). – С. 210–215. ISSN: 2305-0535

[8-М]. Алиназарова, К.Ф. Пайдоиш ва ташаккули ниҳодҳои амалисозандаи адолати судӣ дар Тоҷикистон [Матн] К.Ф. Алиназарова // Паёми Филиали Донишгоҳи Давлатии Москва ба номи М.В. Ломоносов дар шаҳри Душанбе, бахши илмҳои гуманитарӣ ва иқтисодӣ. – 2023. – Том 1, – №1.(30). – С.43–49.

[9-М]. Алиназарова, К.Ф. Даврабандии таърихи пайдоиш ва рушди ниҳодҳои амалисозандаи адолати судӣ дар Тоҷикистон [Матн] К.Ф.Алиназарова // Маҷаллаи академии ҳуқуқ. – 2023. – №2.(46). – С. 55-61. ISSN 2305-0535.

[10-М]. Алиназарова, К.Ф. Санадҳои меъёрӣ ва асосҳои ҳуқуқи танзими фаъолияти судҳо тибқи Конститутсияи соли 1977 (солҳои 1978-1994) [Матн] К.Ф. Алиназарова // Маҷаллаи академии ҳуқуқ. – 2023. – №4(48). – С.73-77. ISSN 2305-0535.

[11-М]. Алиназарова, К.Ф. Ниҳодҳои ҷамъиятии ҳалли баҳсҳои ҳуқуқӣ дар минтақаи Бадахшон [Матн] К.Ф. Алиназарова // Маҷаллаи академии ҳуқуқ. – 2025. – №1(53). – С. 75-81. ISSN 2305-0535.

[12-М]. Алиназарова, К.Ф. Ниҳодҳои маъмурии баррасии баҳсҳои ҳуқуқӣ дар Бадахшон [Матн] К.Ф. Алиназарова // Маҷаллаи академии ҳуқуқ. – 2025. – №3(55). 2025. – С.53-58. ISSN 2305-0535.

[13-М]. Алиназарова, К.Ф., Буризода Э.Б. Сарчашмаҳои ҳуқуқи амалисозии адолати судӣ [Матн] К.Ф. Алиназарова // Маҷаллаи академии ҳуқуқ. – 2025. – №4 (56). – С. 77-83. ISSN 2305-0535.

[14-М]. Алиназарова, К.Ф. Ниҳодҳои динии баррасии баҳсҳои ҳуқуқӣ дар Бадахшон [Матн] К.Ф.Алиназарова //Маҷаллаи академии ҳуқуқ. – 2025. – №4(56). –С.84-90. ISSN 2305-0535.

II.Мақолаҳои илмие, ки дар маҷмуаҳо ва дигар нашрияҳои илмӣ-амалӣ ҷоп шудаанд:

[15-М]. Алиназарова, К.Ф. Истиқлолияти давлатии Тоҷикистон ва ташаккули низоми судӣ [Матн] /К.Ф.Алиназарова // Маҷаллаи конференсияи

илмӣ – амалии ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи «Рушди ВМКБ дар даврони истиқлоли давлатӣ», бахшида ба 31-солагии истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 6-уми сентябри соли 2022, ш.Хоруғ. –Хоруғ, 2022. –С. 151-154.

[16-М]. Алиназарова, К.Ф. Стратегияи сиёсати давлатии Тоҷикистон дар самти ислоҳоти ҳуқуқӣ [Матн] / К.Ф.Алиназарова // Маводи конференсияи байналмиллалии илмӣ-назариявӣ дар мавзуи «Рушди илм ва маориф дар шароити ҷаҳонишавӣ дар мисоли шароити кӯҳистон: мушкилот, равишҳои нав ва таҳқиқотҳои дахлдор», бахшида ба 30-солагии Иҷлосияи XVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 30-солагии Донишгоҳи давлатии Хоруғ ба номи Моёншо Назаршоев. – Хоруғ, 11-12 ноябри соли 2022. –Хоруғ, 2022. – С.251-253.

[17-М]. Алиназарова, К.Ф. Таносуби низоми судӣ ва низоми мақомоти судӣ [Матн] /К.Ф.Алиназарова // II – юмин конференсияи илмӣ амалии байналмиллалӣ дар мавзӯи «Илми ҳуқуқшиносӣ ва амалияи он» бахшида ба рӯзи илми тоҷик. – Душанбе, 29 апрели соли 2023. –Душанбе, 2024. – С.95-99.

[18-М]. Алиназарова, К.Ф. Ваҳдати миллӣ ва нақши он дар таъмини адолати судӣ [Матн] / К.Ф. Алиназарова // Маводҳои Конференсияи байналмиллалии илмӣ-назариявӣ дар мавзуи «Рушди иқтисодӣ, иҷтимоии Тоҷикистон: дастовардҳо, мушкилот ва дурнамои он». – Хоруғ, 13-14 июни соли 2023. – Хоруғ, 2023. – С.39- 41.

[19-М]. Алиназарова, К.Ф. Ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд-вазифаи конститутсионии ҳокимияти судӣ [Матн] /К.Ф.Алиназарова // Маводи VI – умин конференсияи байналмиллалии илмӣ-назариявии «Ҳуқуқи инсон ва ҷаҳонишавӣ» бахшида ба Рӯзи ҳуқуқи инсон. ш. Душанбе, 8 декабри соли 2023. – Душанбе, 2024. – С. 32-36.

[20-М]. Алиназарова, К.Ф. Нақши маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон дар бунёди ҷомеаи адолатпарвар” [Матн] / К.Ф. Алиназарова // Маҷмуаи Конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявӣ дар мавзуи “Маърифати ҳуқуқӣ -омили тарбиявии ҷавонон дар ҷомеаи муосир” бахшида ба эълони гардидани - соли 2024 «Соли маърифати ҳуқуқи» дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. –Хоруғ, 2024.– С.28-33.

[21-М]. Алиназарова, К.Ф. Истиклолияти давлатии Тоҷикистон ва нақши калидии он дар таҳкими ҳокимияти судӣ [Матн] / К.Ф.Алиназарова // Маҷмӯаи мақолаҳои илмӣ конференсияи илмӣ – амалӣ ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи «Истиклолияти давлатӣ- заминаи таҳкими давлати ҳуқуқбунёд» Бахшида ба 33 – солагии истиклолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Душанбе, 3 сентябри соли 2024. – Душанбе, 2024. – С. 108-112.

[22-М]. Алиназарова, К.Ф. Принципи адолат дар Эъломияи ҳуқуқи башар [Матн] / К.Ф.Алиназарова // Маводи VII-уми конференсияи байналмилалӣ илмӣ - назариявӣ «Ҳуқуқи инсон ва ҷаҳонишавӣ» бахшида ба Рӯзи ҳуқуқи инсон ва эълон гардидани “Соли маърифати ҳуқуқӣ” ш. Душанбе, 10 декабри соли 2024. – Душанбе, 2025. – С. 282-286.

[23-М]. Алиназарова, К.Ф. Нақши Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таҳкими ҳокимияти судӣ [Матн] / К.Ф.Алиназарова // Маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-амалӣ бахшида ба 30 - солагии қабули Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва эълон гардидани соли 2024 “Соли маърифати ҳуқуқӣ”. – Душанбе, 25 октябри соли 2025. – Душанбе, 2025. – С. 276-280.

[24-М]. Алиназарова, К.Ф. Фаъолияти ҳокимияти судӣ тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / К.Ф.Алиназарова // Маводи конференсияи ҷумҳуриявӣ илмӣ-амалӣ бахшида ба 30-солагии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Душанбе, 25-уми феввали соли 2025. – Душанбе, 2025. – С.193-198.

[25-М]. Алиназарова, К.Ф. Масъалаҳои амалигардонии ҳокимияти судӣ дар Тоҷикистони соҳибистиклол [Матн] / К.Ф.Алиназарова // IV-умин Конференсияи илмӣ-амалӣ байналмилалӣ дар мавзӯи «Илми ҳуқуқшиносӣ ва амалияи он» бахшида ба Рӯзи илми тоҷик. ш. Душанбе, 18-уми апрели соли 2025. – Душанбе, 2025. – С. 315-318.

Ба автореферати диссертатсия аз ҷониби шахсони зерин тақризҳои навишта шуда, ба шурои диссертатсионӣ ворид шудаанд:

Сафарбекзода Ҳ.С. – доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент, муовини ректор оид ба илм ва инноватсияи Муассисаи давлатии таълимии “Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хисрав.

Назаров А.К. – доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессори кафедраи криминалистика ва фаъолияти экспертизаи судии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

Мирзозода М.З. – номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, Судяи Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Расулов Ф.М. – номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти кафедраи назарияи давлат ва ҳуқуқи Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Ҳамаи тақризҳо мусбат арзёбӣ гардида, дар онҳо баъзе эродҳои баҳсталаб оварда шудаанд, аз ҷумла: 1) дар автореферат дар баъзе мавридҳо таҳлили муқоисавии таҷрибаи дигар кишварҳо метавонист амиқтар бошад, ки ин барои боз ҳам ганӣ гардонидани таҳқиқот мусоидат менамуд. Ҳамчунин баррасии баъзе давраҳои таърихӣ нисбатан мухтасар сурат гирифтааст; 2) дар автореферат масъалаи таносуби меъёрҳои ҳуқуқи одатӣ ва меъёрҳои динӣ дар ташаккули ниҳодҳои адолати судӣ дар давраи тоинқилобӣ ба таври кофӣ муфассал баррасӣ нашудаанд; 3) хуб мешуд муаллиф кушиш менамуд, ки омӯзиши ниҳодҳои амалисозандаи адолати судӣ дар Бадахшон ва низоми онҳоро бо ҳамдигар муқоиса намуда, таносуби байни онҳоро боз ҳам мушаххас менамуданд; 4) истифода аз маводи бойгонӣ дар марҳилаи шуравии рушди ниҳодҳои амалисозандаи адолати судӣ, ки барои пажӯҳиши ҳамачонибаи ин давра хеле муҳиманд, дар автореферат ба мушоҳида намерасад; 5) дар матни автореферати диссертатсия баъзе камбудҳои имлоӣ ба назар мерасад, ки ҳолати мазкур диссертантро водор месозад то минбаъд ба ин ҷабҳаи масъала низ тавачҷуҳ зоҳир намояд.

Эроду пешниҳодҳои манзуршуда ба мазмун ва моҳияти таҳқиқот таъсири манфӣ нарасонида, танҳо бо мақсади такмили минбаъдаи таҳқиқот ҳамчун тавсия хидмат менамоянд.

Муқарризон ва муассисаи пешбар бо назардошти муқаррароти бандҳои 67-70 ва 74-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-уми июни соли 2021, №267 (бо тағйиру иловаҳо аз 26 июни соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, интиҳоб ва таъин гардидаанд.

Бояд зикр намуд, ки муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар аз рӯи ихтисоси 5.5.1. Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат интиҳоб гардида, таҳқиқоти илмие, ки онҳо ба анҷом расонидаанд ба мавзуи таҳқиқоти муаллиф алоқамандии зич дорад.

Шурои диссертатсионӣ қайд мекунад, ки аз тарафи докталаби дараҷаи илмӣ дар заминаи таҳқиқоти илмӣ:

- **Таҳия карда шуд:** Аз натиҷаҳои таҳқиқоти мазкур дар заминаи таҷрибаи судии Тоҷикистони тошуравӣ ва минтақаи Бадахшон дефинитсияҳои “амалисозии адолати судӣ” ва “адолати судӣ” таҳия карда шудаанд, ки ба назари мо барои такмили дастгоҳи мафҳумии ниҳоди адолати судӣ муносибанд: “Амалисозии адолати судӣ - раванди ҳуқуқие мебошад, ки марҳилаи тосудӣ, судӣ, марҳилаҳои шикоятиву назоратиро дар бар гирифта, моҳиятан аз ҳимоя ва барқарорсозии ҳуқуқ, озодӣ ва манфиатҳои тарафҳои баҳс иборат мебошад”; “Адолати судӣ – фаъолияти ба муқаррарсозии ҳақиқат дар баҳсҳои ҳуқуқӣ ва моҳиятан ҳал намудани онҳо равонашуда аз ҷониби мақомоти давлатӣ, шахсони ваколатдор, дар баъзе мавридҳо ашхоси ваколатдорнашудаи маъмурӣ, динӣ ва ҳарбӣ, аз ҷумла шахсони муътабар аст, ки донандаи меъёрҳои ҳуқуқ, қонунгузорӣ, анъана ва одатҳои ҳуқуқии маҳал мебошанд”.

- **муайян карда шуд,** ки дар минтақаи Бадахшони тошуравӣ, ниҳодҳои баррасии баҳсҳои судӣ аз ниҳодҳои давлатӣ, ҷамъиятӣ, динӣ, ҳарбӣ-мустамликавӣ иборат буда, ба сифати сарчашмаи ҳуқуқи мурофиавии ин ниҳодҳо-меъёрҳои одатҳои маҳаллӣ, анъанаҳо, дар мавридҳои зарурӣ, ҳуқуқи ислом, қонунгузорию Россия истифода мешуданд.

- **пешниҳод шудааст:** бо назардошти таҷрибаи ниҳодҳои судӣ дар Бадахшони Тоҷикистон дар марҳилаҳои то истиқлоли давлатии Тоҷикистон зарурати эҳё ва таъсиси институти судҳои анъанавӣ дар Тоҷикистон ва ба салоҳияти онҳо вогузор намудани ҳалли баъзе ҳуқуқвайронкуниҳо дар соҳаи хусусӣ ва оилавӣ, инчунин дар сатҳи қонунгузорӣ баррасӣ намудани масъалаи мазкур.

- **исбот шудааст, ки** мафҳумҳои таърихиву ҳуқуқии вобаста ба амалисозии адолати судӣ, механизми амалигардонӣ ва дигар унсурҳои таркибии онҳо, ҳамчунин пешниҳодҳои амалии таҳқиқот ба рушду ташаккули таърихи давлат ва ҳуқуқи Тоҷикистон, ҳуқуқи судӣ, фанҳои ба ҳуқуқи муҳофизатӣ ва таърихи-ҳуқуқӣ бахшида шуда, мусоидат мекунад. Инчунин метавонад ҳамчун маводи таълимӣ барои таҳсили судья - коромӯзон истифода гардад.

- **чорӣ намудан:** дар таҳқиқот қайд гардидааст, ки барои роҳандозии адолати судӣ механизми амалисозии он чорӣ карда шавад. Аз ҷумла, муносибати мақомоти судӣ бо аҳоли бояд беҳтар карда шуда, нақши аслии судҳо дар назди мардум ҳамчун ниҳоди таъмини адолат намоён бошад. Яъне алоқаи судҳо бо аҳоли тавассути чорабиниҳои гуногун тақвият дода шуда, махсусан таъсиси судҳои рафӣқона дар корхонаву ташкилотҳо мувофиқи мақсад мебошад. Ҳамзамон барои амалигардонии адолати судӣ таҷрибаи ғании суди замони Шуравиро метавон васеъ истифода намуд.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот. Аҳамияти назариявии таҳқиқот дар он ифода мегардад, ки нуқтаҳои назариявӣ ва хулосаҳои дар таҳқиқот баёнёфта як қатор фаслҳои назарияи умумии ҳуқуқ ва давлат, таърихи давлат ва ҳуқуқи Тоҷикистонро рушд ва такмил медиҳанд, инчунин барои илмҳои соҳавии ҳуқуқшиносӣ ва дигар илмҳои башарӣ низ метавонанд ҳамчун асоси методологӣ хидмат намоянд.

Аҳамияти амалии таҳқиқот дар он аст, ки тавсияҳои дар таҳқиқот пешниҳодгардида метавонанд татбиқи амалии худро дар фаъолияти минбаъдаи судҳо пайдо намоянд. Таҳқиқоти мазкур ҳамчун маводи дарсӣ барои донишҷуён дар соҳаи таърихи давлат ва ҳуқуқи Тоҷикистон, Фаъолияти судӣ, барои таҳқиқоти минбаъда дар мавзӯи таърихи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун сарчашмаи муҳим барои ғанӣ гардонидани донишҳои ҳуқуқӣ аз таърихи низоми судии Ҷумҳурии Тоҷикистон хизмат мекунад. Хулосаҳои алоҳидаи таҳқиқот дар роҳи пешгирии ҷинояткорӣ ва қонуншиканӣ ҳамчун маводи таълимии ҳуқуқӣ истифода шуда метавонанд. Хулоса ва нуқтаҳои илмӣ ҳамчун сарчашмаи мубодилаи афкор ва таҳлили муқоисавии таҷрибаи судҳо, барои ташвиқ ва тарғиби фаъолияти судҳои

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити замони муосир метавонад истифода шавад.

Вобаста ба масъалагузори дар диссертатсия ҷойдошта: эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ ба таҳлили воқеъбинона ва ҳамаҷарафаи таҳқиқоти таърихӣ-ҳуқуқӣ ва амалии паҳлуҳои мухталифи адолати судӣ ва амалисозии он асос ёфта, омӯзиши асарҳои илмӣ ва масъалаҳои дар таҳқиқоти диссертатсионӣ гузошташуда, ҳамчунин маводҳои амалӣ ва тавсияҳоро тасдиқ менамояд. Хулоса ва натиҷаҳои таҳқиқоти илмӣ дар мақолаҳои маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ нашр гардида, ҳамчунин дар маҷмуаи конференсияҳои ҷумҳуривию байналмилалӣ ба таърифи расида, дар заминаи далелу фактҳои таърихӣ-ҳуқуқӣ, адабиёт ва сарчашмаҳои илмӣ таҳия ва асоснок карда шудаанд.

– **баён шудани:** дар минтақаи Бадахшони тошуравӣ, ниҳодҳои амалисозандаи баҳсҳои судӣ аз ниҳодҳои давлатӣ, ҷамъиятӣ, динӣ, ҳарбӣ-мустамликавӣ иборат буданд ва ба сифати сарчашмаи ҳуқуқи мурофиавии ин ниҳодҳо - меъёрҳои одатҳои маҳаллӣ, анъанаҳо, инчунин меъёрҳои ҳуқуқи исломӣ, қонунгузори Русия мавриди истифода буданд.

– **ошкор гардидани он, ки:** дар таҳқиқоти диссертатсионӣ нахустин маротиба моҳият ва хусусиятҳои таърихӣ-ҳуқуқии ташаккул ва рушди ниҳодҳои амалисозандаи адолати судӣ дар минтақаи Бадахшони Тоҷикистон ошкор шуда, он ҳамчун ниҳоди анъанавии адолати судӣ дар давраҳои таърихӣ бо амалияи ба худ хос дар баррасии баҳсҳои судӣ муайян гардидааст.

– **омӯхта шудани:** дар раванди таҳқиқи мавзӯи мазкур чунин давраҳои рушди низоми адолати судӣ ва ниҳодҳои он дар ҳудуди Бадахшон омӯхта шуданд: 1) марҳилаи пайдоиш ва рушди низоми судӣ, ки дараҷаи баланди он қабули Эълумияи Куруши Кабир (539 п.а.м.) буд, ки бори нахуст қонунгузорӣ оид ба ҳуқуқи инсон шакли зоҳирии маҷмӯӣ ва хаттӣ гирифта дар асоси ҳамина адолати судӣ низ такмил ёфта дорои принципҳои муайяни ҳуқуқӣ гардид; 2) марҳилаи мавриди амал гардидани меъёрҳои «Авесто» ва умуман ҳуқуқи зардуштӣ, ниҳодҳои судии ориёӣ-зардуштӣ дар минтақаи

Осиёи Марказӣ ва Хуросон, то замони қонунҳои Деваштич ва ҳучуми арабҳо ба ин сарзамин (асри VIII) давом дошт ва дар ин давра адолати судӣ аз руи арзишҳои авастой амалӣ мешуд, ки бевосита дар ҳуччатҳои қалъаи Муғ ва қонунҳои Деваштич низ инъикос ёфта буд; 3) марҳилаи амали низоми судии исломӣ; 4) марҳилаи мавҷудияти ҳуқуқ ва низоми судии давраи гузариш; 5) марҳилаи ҳуқуқ ва низоми судии Шуравӣ ва фаъолият дар асоси таълимоти оилаи ҳуқуқии романо - олмонӣ; 6) марҳалаи амали қонунгузорӣ ва ниҳодҳои судии Тоҷикистони соҳибистиклол аз соли 1991 то имрӯз.

– **аз нав такмил додани:** аз натиҷаи таҳқиқот барои такмили минбаъдаи доктринаи назарияи давлат ва ҳуқуқ дар омӯзиши ниҳодҳои судии анъанавии Тоҷикистон, рушди ҳуқуқ ва қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи адолати судӣ хулосаҳои асосноки илмӣ пешниҳод шудаанд

– **муайян карда шуданд:**, ки ниҳодҳои баррасикунандаи баҳсҳои ҳуқуқӣ дар марҳилаҳои номбаршуда аз ҳамдигар фарқ дошта, махсусияти ба худ хосро доштанд. Як қатор махсусиятҳо дар фаъолияти мақомоти адолати судӣ дар ҳудуди Бадахшон мушоҳида мешуд. Дар марҳилаи дуум ва сеюм – марҳилаи суди қозӣ дар Бадахшон асосан суди анъанавӣ – суди пиру халифаҳо амал мекард. Махсусияти дигар, дар марҳилаи гузариши тошуравӣ, яке аз муҳимтарин субъектҳои, ки аҳоли барои баррасии баҳсҳои судӣ ба он муроҷиат менамуданд, ин намояндагони артиши Русия дар Бадахшон (сардорони дастаҳои ҳарбӣ) буданд.

– **офарида шуд:** таҳқиқот маълум намуд, ки судҳо дар таъмини адолати иҷтимоӣ ва ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои шахрвандон нақши асосӣ доранд ва танҳо ҳифзи ҳуқуқ ва озодиҳо меъёри баҳогузорию фаъолияти судҳо ба шумор меравад. Омӯзиши ин мавзӯ имкон дод, ки фаъолияти судҳо дар ноҳияҳои дурдаст мавриди таҳлил қарор дода шуда, риояи ҳуқуқу озодиҳои шахрвандон дар мисоли ин ноҳияҳо таҳқиқ гардад, зеро дар аксар маврид таҷрибаи даҳлат қардан ба қори мақомоти судӣ маҳз дар ноҳияҳо аз тарафи ниҳодҳои маҳаллии ҳокимияти давлатӣ мушоҳида мешавад.

– **муаррифӣ карда шуд, ки** ҳокимияти судӣ яке аз шохаҳои ҳокимияти давлатӣ мебошад, ки дар тавозуни байни шохаҳои ҳокимияти сиёсӣ нақши

махуси худро дорад. Ба назари мо омӯзиши ҳокимияти давлатӣ аз он чанба муҳиму мубрам ба назар мерасад, ки он дар умум, фаъолияти мақомоти қонунгузорӣ ва ҳокимияти иҷроияро хатми мантиқӣ мебахшад. Яъне дар ҳолати ихтиёрӣ риоя гардидани меъёрҳои санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ тартиботи ҷамъиятӣ таъмин ва таҳким гардида, зарурати истифодаи маҷбурсозӣ ба вуҷуд намеояд. Танҳо дар ҳолати вайрон гардидани меъёрҳои дар раванди ҳуқуқэҷодкунии демократӣ ва тибқи расмиёти қонунӣ қабулшуда мақомоти судӣ фаъол мегардад.

– **асоснок шудааст:** дар натиҷаи таҳқиқоти мазкур таърихи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳудуди Бадахшон инъикоси пурраи худро пайдо намуда, вобаста ба хусусиятҳои хоси ҳар як давра хулосаҳои асосноки илмӣ пешниҳод шудааст.

– **истифода шудаанд:** Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунгузори амалкунанда, Паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, дигар санадҳои меъёри ҳуқуқии амалкунанда ва таърихӣ, аз ҷумла одату анъанаҳои маҳал дар Бадахшон, маводи бойгонӣ, парвандаҳо ва қарору ҳукми судҳои давраи таҳқиқ, ҳисоботи судҳо оид ба фаъолият, инчунин қонунгузори дигар давлатҳо ва таҷрибаи судӣ вобаста ба мавзӯи таҳқиқот.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот аз он иборат аст, ки таҳқиқоти илмии диссертатсия, аз ҷумла таҳқиқоти таърихӣ – ҳуқуқӣ, нуқтаҳои илмии пешниҳодшуда ва хулосаҳо - дастоварди муаллифи диссертатсия буда, асоснокунӣ ва мубрамии худро дар мақолаҳои илмӣ, ҳисоботҳо, маърузаҳои дар чорабиниҳои илмӣ тасдиқи худро ёфтаанд.

Дар маҷлиси шурои диссертатсионӣ аз 24 апрели соли 2026 қарор қабул карда шуд, ки ба Алиназарова Кифоят Гуломназаровна дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ дода шавад.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар шурои диссертатсионӣ аз 9 нафар аъзои шурои диссертатсионӣ, ки бо фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31 январи соли 2025, №45/шд тасдиқ гардидааст, ки аз онҳо 4 нафарашон доктори илм ва 3

нафар номзади илм аз рӯйи ихтисоси диссертатсияи баррасишаванда мебошанд. Аз 8 нафар аъзои шурои диссертатсионии дар ҷаласа иштирокдошта, 8 нафар овоз доданд: ба тарафдорӣ додани дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ 8 нафар, муқобил-нест, бетараф нест бюллетенҳои беэтибор - нест.

**Раиси шурои диссертатсионӣ,
доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор**

Муҳаммадиев И.С.

**Котиби илмии шурои диссертатсионӣ
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент**

Қодирзода М.А.

24 апрели соли 2026